

A tanítási gyakorlat mentorálása és értékelése

Tervezet – Vid Zsuzsanna

Tapasztalj – Reflektálj – Tanulj – Tervezz – Tapasztalj – Reflektálj – Tanulj – Tervezz – Tapasztalj – Reflektálj – Tanulj – Tervezz

1. Tájékozódás

- **Egymás megismerése:** virág, bőrönd, lépőkövek

Célja: megtudni, ki ő, milyen háttérrel és elvárásokkal érkezett, hogyan áll a közös munkához, stb.; illetve én is elmondom, milyen tapasztalataim vannak, mi az, amiben szerintem a legtöbbet tudok majd neki segíteni, stb.

- **Virág** = mutassa be saját magát

- gyökér = honnan jön, hol vannak a gyökerei, hol lakik
- szár = család, iskolák, képzések
- levelek = fontos dolgok az életében
- szirmok = munkaterületek, kedvenc dolgok, milyen szerepet töltenek most be

- **Bőrönd** = mit hozott magával, illetve én hogyan állok a közös munka elé

- Várakozásaim, reményeim
- Aggályaim, fenntartásaim
- Felhasználható tapasztalataim

- **Lépőkövek** = szakmai fejlődésének fontosabb állomásai. Meddig jutott? Hol tart most? Mi a következő lépés? Apró lépések technikája. Sikerélmény a fontos.

- **Kompetenciák megbeszélése** – melyik kompetenciában szerinte hol tart; kiválasztani, melyik 2-3 kompetencia fejlesztésére fektessük a legnagyobb hangsúlyt, hogyan tegyük.
- **Szakmai felkészültsége** – milyen tudással, attitűddel / nézetekkel és képességekkel érkezett?
- **Tervezet elkészítése**
 - Milyen céljai, tervei vannak?
 - Hogyan fogunk együtt dolgozni?
 - Milyen elvárásaink vannak egymás felé?
 - Mely iskolai programokon kell majd részt vennie?

- Milyen időbeosztásban tud az iskolában jelen lenni (= mikor vannak a tanítást követő szemináriumok, ill. egyéb hivatalos elfoglaltságai, stb.)?
- Miben segítsék még a szakmai fejlődésében (pl. portfólió közös összeállítása, szakdolgozat, stb.)
- Telefonszám és e-mailcím csere.
- Egyéb felmerülő ötletek ...

2. Az intézmény megismerése

- Legfőbb **szempont**: úgy elmondani, hogy közben arra gondolok: Mivel csábítanám az iskolánkba tanítani, vagy esetleg ha egy szülő lenne, miért hozza hozzánk a gyerekeit?
- A vezetőség és a kollégák **bemutatása**, különösen azon osztályfőnökök, akiknek az osztályában tanítok; a rendszergazdák és az iskolatitkárok, akik a munkánkban a legtöbbet tudnak segíteni; illetve az angol szakos kollégák, akikkel a leginkább próbálunk majd együtt dolgozni.
- Az iskola, mint **épület** megismerése = mit hol talál (tantermek elrendezése, mosdók, tanári étkező és konyha, többi tanári, büfé, stb.)
- A **tanári** feltérképezése – milyen információkat talál a hirdetőtáblán; hogyan tudja használni a fénymásolót.
- Számítógépek és az **elektronikus napló** – jelszót kérni a rendszergazdától, és bemutatni, hogyan tudja használni a gépeket; bevezetés az elektronikus napló rejtelseibe.
- A tanórák **rendje**, a Házirend, az SzMSz, a Helyi tanterv és a Pedagógiai program rövid ismertetése, vizsgák rendje – mélyebb megismerése a félév folyamán folyamatosan. Tanmenetek összeállítása. Az éves terv megismerése – különös hangsúllyal arra az időszakra, amikor a gyakornok a tanítási gyakorlatát végzi. – Hallgató felel mindenért, neki kell a Házirend alapján irányítania az órát, a diákok munkáját!
- Elvek, célok, **értékrend** megismerése.
- A különböző **osztálytípusok** megismerése: média, természettudományos nyelvi előkészítővel, sportosztály, dráma – ezen osztályok különlegességei, hány angol óra van, milyen szintre kell eljutniuk, milyen típusú gyerekek járnak egy-egy osztályba leginkább.
- **Versenyegek**, versenyeredmények.
- **Statisztikák** megismerése: osztályátlagok, hiányzási átlagok.
- **Szülői háttér** megismerése – elsősorban a szülői értekezleten és a fogadóórán.
- Részvétel a **konferenciákon**, a munkaközösségi értekezleteken, illetve a javító- és osztályozó vizsgákon, és az évnytíton, ha a tanítási gyakorlatát az őszi

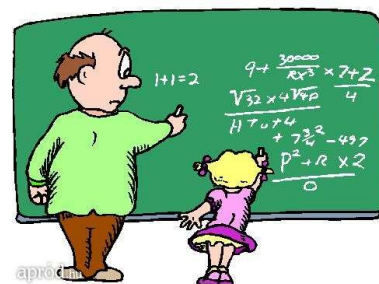

félévben végzi. Ha a tavaszi félévben, akkor majd a szakaszvizsgákon és az év végi érettségiken fog jelen lenni.

- Aktív részvétel a **flyosófelügyeletben**.
- Alkalmazható **módszerek**:
 - dokumentumelemzés;
 - interjú, célzott beszélgetés;
 - megfigyelés.

3. Hospitálás a mentortanár óráján

- Saját **óravázlatot** készíteni, az alapján figyelje meg az órákat. Előtte megbeszélni:
 - óra céljai;
 - ő mit és hogyan csinálna;
 - döntést befolyásoló tényezők megvitatása.
- **Rituálék** bemutatása: jelentés, köszönés, óra befejezése. Csengetések.
- Hospitálási **szempontokat** adni – sokkal célirányosabb az információgyűjtő tevékenysége:
 - pedagógust;
 - osztályt;
 - egy-egy tanulót;
 - szak specifikus jellemzőt;
 - tanóra modellt;
 - módszertani megoldásokat.
- Globális **megfigyelés**:
 - Mi volt jó / izgalmas az órában, amit fel is használna, kipróbálna?
 - Mi nem volt világos?
 - Miről szeretne további felvilágosítást kapni?
 - Mi az, aminél kíváncsi, miért úgy csináltam?
 - Van-e valami javaslata? Mi az, amit máshogy csinálna, és hogyan?
- Óra **részleteihez** szempontok:
 - Megfelelő a menete?
 - Megfelelő a munka szervezése?
 - Megfelelően kommunikált az óra célja? Mit tudnak erről a diákok?
 - Mit kell tenni a tanulóknak?

- Megfelelő az ülésrend?
- Hogyan lettek kialakítva pl. a csoportok? Működött?
- **Tanári viselkedés** aspektusai:

- Milyen a személyisége, vezetési, irányítási, nevelési stílusa?
- Milyenek a szakmai kompetenciái, óravezetési, módszertani felkészültsége?
- Mennyire eredményes az adaptivitása?
- Milyenek az innovációs törekvései?
- Instrukciók adása? Utasítások határozottsága?
- Tanulók megszólítása?
- Beszédstílus, hangnem?
- Hány diák jut szóhoz órán?
- Tanulási légkör felépítése?
- Tanulók motiválása és aktivizálása?
- Hogyan reagál a kérdésekre? Hogyan kezeli a váratlan helyzeteket?
- Milyen a folyamat? Világos? Követhető? Milyen a tempója?
- Mennyire flexibilis? Mennyire tud változtatni az eltervezett meneten?
- Mennyire jellemzi a reflektivitás?

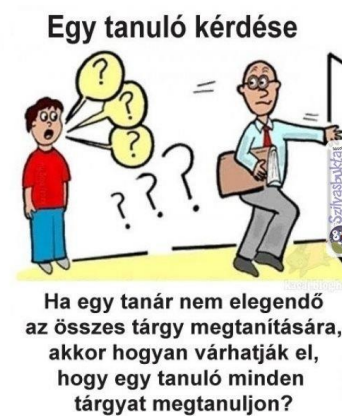

- Egy-egy **készség** fejlesztésének figyelése.
- Egy-egy **feladattípus** figyelése.
- **Diákok** figyelése:

- Osztály társas szerkezete?
- Osztály értékrendje?
- Osztály összetétele? (szocio-kulturális státusz, tanulási igények, képességek, motiváció, stb.)
- Egyének munkavégzése?
- Egyéni fegyelem?
- Egyéni terhelhetőség?
- Egyéni aktivitás, együttműködés, rutinok?

- Pedagógus és az osztály **viszonya**:

- Tanár kedveltsége, népszerűsége? – az adott helyzet értelmezése és magyarázata
- Tanóra légköre?

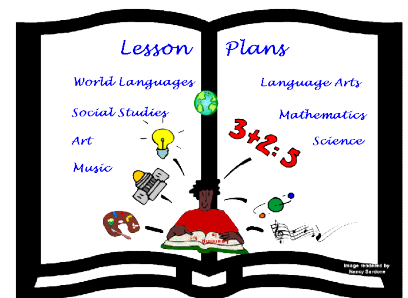
- Óra eredményessége? Célok, nevelő hatás, kompetenciák fejlődtek?
 - Tanulók részvétele, tanulási hatékonysága?
 - Legfontosabb szakmai, módszertani tanulságok?
 - Adatok **feldolgozása**: lehetőleg azonnal az óra után.
 - Feldolgozás **eredménye**:
 - pedagógiai tapasztalatok értelmezése;
 - pedagógiai jelenség alaposabb leírása;
 - pedagógiai összefüggések értelmezése;
 - tanári attitűdök megerősítése.
- ⇒ Új tudás jön létre. Összeveti saját elképzeléseivel, tanításra való felkészültségével, ezzel megtervezheti önfejlesztést.

4. Tervezés

- **Munkarend** kialakítása – elegendő idő kell a felkészülésre.
- Minden tananyagot rendelkezésre bocsátani.
- Mérlegelni, milyen eltéréseket engedélyezek tananyagban.
- **Stílus**:
 - eleinte **irányító** – akár a saját óravázlatom alapján tanítson. Mentor konkrét dolgokat mond, gyakorolnak ezek alapján dolgozik.
 - később: **alternatív, együttműködő** – mentor alternatívákat ajánl, együtt nézik előnyöket és hátrányokat, megbeszélik, hogyan csinálja.
 - végül: **nem-irányító**, csak kívülálló megfigyelő – tükör, a „magok elültetője”, figyel, hogy kivirágzik-e. A tanárjelölt készségein múlik.
- A megvalósításra vonatkozó tapasztalatok megosztása.
- Mennyire engedek teret a **kísérletezésének**, elképzeléseinek?
- A hallgató vállalja a **felelősséget** az órájáért: ha bármi probléma történik, övé a felelősség. Ha hibázik, neki kell a hibát felvállalnia és kijavítania!
- **Lépések**:
 - Tartalom: mit kell tanítani?
 - Célok: miért tanítja? miért tanulják? kiknek tanítja? mit akar elérni?
 - Információgyűjtés → elemzés → döntés = lehetőségek közötti választás, előnyök és hátrányok megvizsgálása.

- Tevékenység: milyen munkaformában lehet a célt legjobban megvalósítani?
- Eszközök: milyen eszközökkel?
- Mit kell a tanárnak tennie?
- Tanítási órák **leírása**: az óravázlat készítésekor és az óra elemzésekor is használható!
 - Nagy Sándor féle:
 - A figyelem felkeltése, a tanulás motivációjának biztosítása.
 - A tanuló informálása a célról.
 - Az előzetes ismeretek felidézése.
 - Az új ismeret ténybeliségét biztosító jelenségek, folyamatok prezentálása.
 - A tények, jelenségek, folyamatok, stb. sokoldalú elemzése.
 - A fogalomalkotás, következtetés megszövegezése.
 - A rendszerezés és rögzítés.
 - A tanultak alkalmazása.
 - A teljesítmény mérése, értékelése.
 - RJR modell:
 - R = ráhangolódás: aktívan felidéznek előzetes ismereteket, érdeklődés felkeltése, így könnyebben előhívja.
 - J = jelentéstulajdonítás, jelentésteremtés. Megismerkedik az újjal.
 - R = reflektálás. Megértés, szétszedés, analizálás.
 - Kiterjesztés: alkalmazza máshol is, amit tanult.
- Óravázlat: alapadatok és az óra leírása

ÓRAVÁZLAT

Adatok:

Hallgató neve: _____ Mentortanár: _____ Tantárgy: _____ Időpont: _____

Osztály: _____ Tankönyv: _____ Szint: _____ Témakör: _____

Az óra céljai: Oktatási: _____ Nevelési: _____ Fejlesztendő kompetenciák: _____

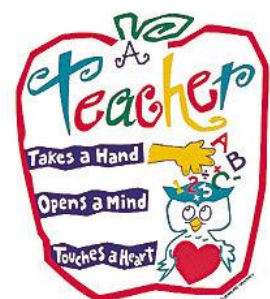
[illegible]

5. Reflexió: az óravázlat megbeszélése

- Az oktatási folyamat mely szakaszába illeszkedik a tanóra?
- **Cél – tartalom – követelmény** kapcsolata megfelelő?
- Tartalom, tananyag tudományos és korszerű?
- Megfelelően használta a tervezéshez kapott anyagokat?
- **Előzetes tudás és aktuális tudás** viszonyát hogyan biztosítja?
- Tanítási **stratégia** megfelelő az osztálynak / csoportnak?
- Megfelelő az óra szerkezeti tagolása?
- Belefér az **időbe** reálisan?
- Milyenek az óra **belső arányai**?
- Milyen a tanári irányítás minősége, a motiválás, az aktivitás dinamikája?
- **Munkaformák** jól megválasztottak?
- Megfelelő a **differentiálás**?
- Illeszkednek a módszerek a személyiségéhez? És a diákokéhoz?
- Az oktatási eszközöket az iskola infrastruktúrájának megfelelően választotta ki?
- Minden **felmerülő problémát** számba vett?
- Mennyire **igényes** és **gondos** a tervezés?
- Milyen **szemléletmód** érvényesül a tervezésben? (innovatív, eredeti, önálló ↔ mintakövető, kevésbé önálló)
- Mik a **gondolkodásmódjának** a jellemzői? (több szempont alapján dönt ↔ hajlamos kevés szempont alapján dönteni)
- Figyelembe veszi az egyéni szükségleteket, vagy csak a csoportra koncentrál?
- **Hatékony, eredményes tanár:**
 - magas elvárásokat támaszt a diákokkal szemben;
 - szigorúan osztályoz;
 - gyerekközpontú: tanulók tisztelete és szeretete;
 - következetes;
 - tudatos;
 - változatos;
 - rendszerezett;
 - teljesítményt folyamatosan értékeli;

- hisz a tanulási képességek fejlesztésében;
- elkötelezett a sikerek elérésében;
- adaptívan alkalmazza a módszereket;
- alkalmazza a reflexiót.
- **Megbeszélés stílusa:**
 - *irányító:*
 - Szerintem ... kéne csinálnod.
 - Mi lenne, ha ... próbálnád.
 - Úgy gondolom, hogy ...
 - Én a helyedben ...
 - Ha én tartanám ezt az órát, ...
 - Arra kérlek, hogy ...
 - Utasítások és felszólítások!
 - *alternatív, együttműködő:*
 - Hogyan lehetne másképp?
 - Milyen különböző gondolataid vannak erről?
 - Mit szólnál ahhoz, hogy ha ...?
 - Úgy érzed, hogy ez működni fog?
 - Milyen ötleteid vannak még?
 - Észrevettem, hogy ...
 - *nem-irányító:*
 - Miért ezt választottad?
 - Mik az elképzeléseid?
 - Mire gondoltál?
 - Mondd el!
 - Mondj még róla valamit!
- Vitás esetben, ha az óravázlatot illetően nem sikerül konszenzusra jutni, a tanárjelölt köteles a mentor javaslatát elfogadni és megvalósítani!

6. Tanítás

- Az óralátogatás etikettje:

<i>Illik / lehet</i>	<i>Nem illik</i>
✓ bejelentkezni;	✗ késni;
✓ jegyzetelni	✗ előbb elmenni;
✓ csoportmunkánál a tanulók munkáját megnézni	✗ beleszólni, utólag kell megbeszélni;
✓ bekapcsolódni projektbe	✗ beszélgetni, mást csinálni;
✓ segíteni kérésre (pl. magnót kezelni)	
✓ megbeszélésen véleményt mondani (ha valaki nem mond semmit, azt tükrözi, hogy nagyon rossz a véleménye)	
✓ visszahívni a kollégát	

- Vendégek** elhelyezése: oldalra (tanárt és tanulót is látja).
- Az óralátogatás általános **szempontrendszer**e: (Falus Iván szerk. 1998 – *Didaktika*)
 - Célok, feladatok és megvalósítások
 - A tanítási óra tartalma, szerkezete, időarányai
 - A tanulás közvetlen irányítása – a tanár és a diák interperszonális kapcsolata
 - A tanulás közvetett irányítása
 - A tanítási óra légköre
- Óramegfigyelés** közben egyszerűen csak írjunk le bármit, amit hallunk, látunk, vagy megfigyelünk a tanár és a tanulók viselkedésével vagy mondataival kapcsolatban. Nem értelmezzük, vagy nem értékeljük a történeteket, csak megfigyeljük! (Észrevettem, hogy ... Láttam, hogy ... Hallottam, hogy ...)
- Hol kell beavatkozni? Mik a fejlesztésre szoruló területek?
- Tervezet és az órai történések összevetése. Miért nem úgy történtek a dolgok, mint ami a tervezetben volt?
- Képet kapok: pedagógiai stílusáról, motivációjáról, problémamegoldásáról, irányításáról.
- Hospitálási jegyzőkönyv minták**

 HOSPITÁLÁSI JEGYZŐKÖNYV(EK) **Adatok:**

Hallgató neve: _____ Mentortanár: _____ Tantárgy: _____ Időpont: _____
Osztály: _____ Tankönyv: _____ Szint: _____ Témakör: _____
Az óra céljai: Oktatási: _____ Nevelési: _____ Fejlesztendő kompetenciák: _____

1. verzió:

Idő	Tanár	Tanulók	Megjegyzés

2. verzió:

Megfigyelési szempont: _____

Az óra mozzanatai	Az óra menete	Szempontok szerinti megfigyelés

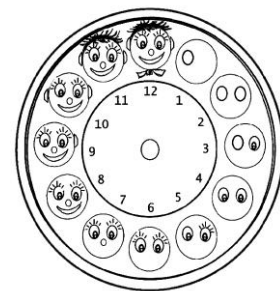
3. verzió:

Tanári akciók	Tanulói akciók	Módszerek, eszközök, differenciálás	Megjegyzés
Bevezető rész: - Motiváció:	Feladatok megoldásának menete:	Az egyes szakaszokban, feladatokban alkalmazott didaktikai módszerek, eszközök és a differenciálás módjának rögzítése.	A tanórán tapasztalt: - Pedagógiai situációk:

- Célkitűzés: - Előzetes ismeretek felidézése:			
Fő rész: - Új ismeret feldolgozása: - Gyakorlás, tudatosítás:	Munkaformák:		- Dicséret és fegyelmezés: - Pozitív és negatív tapasztalat rögzítése:
Befejező rész: - Rendszerezés, rögzítés: - Hangulati lezárás: - Házi feladat: - Óra végi ellenőrzés, értékelés:			- Időbeosztás:
A tanár jellegzetes elhelyezkedése, mozgása:	Táblakép:	Terem berendezése:	- Észrevételek:

7. Reflexió: óraelemzés

- **Önszabályozó** tanulási folyamat.
- **ÖNVIZSGÁLAT, ÖNMEGISMÉRÉS, ÖNMAGA TÖKÉLETESÍTÉSÉNEK A SZÁNDÉKA.**
- Tanárjelölt önmagát, szakmai hozzáértését akarja **fejleszteni**, alakítani, eredményesebbé tenni.
- A reflektív tanár „**visszatér a tevékenységére**”, elemzi döntéseit, tevékenységével kapcsolatos benyomásait, észrevételeit tudatosítja, önmegfigyelést végez, átgondolja gyakorlati tevékenységét.
- Az elemző képesség **fejleszthető!**
- **Értékkeresés!**
- Tényszerűen, objektíven; „én-közlések” („Azt vettem észre, hogy ...”)
- „Szendvicsformátum”: pozitív kezdés, hiányérzet középre, pozitív zárás.
- Kérdésekkel, átfogalmazással.
- Hogyan zajlott le, hogyan valósult meg az, amit a hallgató tervezett?
- Mi a munka **eredménye**?
- Elemzések hatására egyre realisabb tervezés.
- A megbeszélés az aktuális óráról szóljon!
- **Támogató összegzés**: meddig jutott? mi a következő lépés? mit sikerült tisztázni?
- Megbeszélni, mit tanult az órán.
- Mi van, ha nem jól látja magát? Mi van, ha nem vesz észre bizonyos hibákat?
- **Típusai**:
 - Célja szerint:
 - komplex: minden szakaszt, összetevőjét elemezzük;
 - speciális: valamilyen szempont szerint
 - Jellege szerint:
 - strukturális: több óra, hosszabb folyamat elemzése → miben tud változtatni?
 - genetikus: egy személyről személyrajz - változások követése
- **Követelmények**:
 - tudományosság;

- szakszerűség;
- humánus objektivitás: pozitívumot megkeresni, biztatót mondani, segítő szándék.
- **Cél:**
 - megismerés;
 - segítés;
 - támogatás;
 - fejlesztés;
 - tapasztalatcsere;
 - ellenőrzés.
- **Szemponatok:**
 - tudatos;
 - komplex (= többféle szempont alapján);
 - önállóság (= hallgató önállóan is értékelje);
 - javaslat megfogalmazása;
 - technikai színvonal.
- **Menete:**
 - Először a hallgató (óratartó) reflektáljon.
 - Utána a többi vendég, ha volt. Az óratartó azonnal válaszolhat a felmerülő kérdésekre, vagy a végén az összesre együtt.
 - Utoljára a mentor / vezető szólal meg. Összegeznie kell, és le kell vonnia a tanulságot.
- Végző cél a reális önelemzés: magából kilépve, kritikusan és tárgyilagosan ítélje meg a tevékenységét.
- **Leírás → értelmezés → egybevetés:**
 - **Leírás:** az óra eseményeinek felidézése, a pedagógiai tevékenység leírása
 - a tanárjelölt előzetes pedagógiai tudása
 - elemzési képessége
 - részletek megragadása
 - érzelmei
 - a tanítás-tanulás kontextusának észlelése
 - **Értelmezés:** az órai tevékenység értelmezése
 - lényeges momentumok
 - okok, összefüggések
 - szándékok

- *Egybevetés*: a tervezett és megvalósult elemek egybevetése
- Az önelemzés *nézőpontjai*:
 - *Visszatekintés* a tervezett tevékenységre:
 - Mit akartam csinálni?
 - Miért azt a tevékenységet választottam?
 - Miért járok el adott módon?
 - Mit akartam elérni vele?
 - Milyen hasznot reméltem?
 - Milyen tanár akartam lenni? (vezetési stílus, nevelési stílus, attitűd)
 - Milyen körülményeket akartam biztosítani?
 - Milyen tanulási igényeket feltételeztem?
 - Milyen jellemzőit vettem figyelembe az osztálynak?
 - A megvalósult tevékenység *leírása*, szembeállítása:
 - Mi történt?
 - Mi valósult meg?
 - Mi sikerült? Mi nem sikerült? Miért?
 - Az előrevételezett, várt körülményekből, feltételekből mi teljesült, mi nem?
 - Váratlan esemény, reakció? (tanári, tanulói)
 - Milyen tanár voltam?
 - Milyen volt az osztály?
 - Milyen volt a kapcsolatunk?
 - Milyen eredményei lettek a tanításnak?
 - A tevékenység *értelmezése*, módosítási javaslatok a tevékenységre:
 - Mit kell megváltoztatni? (kisebb módosításokkal)
 - Mit kell alapvetően másként tenni?
 - Mit mivel kell helyettesíteni?
 - Mi okozta? (okok szisztematikus keresése)
 - Mivel magyarázható? (magyarázó elvek, alternatívák)
 - Következmények?
 - Következtetések?
 - Folyamtok továbbgondolása.
 - Prekonceptiók felülvizsgálata.

- A szakmai tudás, gyakorlati tapasztalat fejlesztési irányának kijelölése.
- Több szempontú **elemzés**:
 - Célok, feladatok, követelmények és megvalósulásuk
 - A célok és a tartalom viszonya
 - A tanóra/foglalkozás megszervezése, lebonyolítása (tervezett, megvalósult)
 - A tanórán/foglalkozáson alkalmazott tanulásszervezés: az alkalmazott oktatási stratégia, munkaformák, módszerek, eszközök
 - A tanóra/foglalkozás légköre
- Megbeszélés **stílusa**:
 - **irányító**:
 - Szerintem ... kellett volna csinálnod.
 - Úgy gondolom, hogy ...
 - Én a helyedben ... tettem volna.
 - Ha én tartottam volna ezt az órát, ...
 - **alternatív, együttműködő**:
 - Hogyan lehetett volna másképp?
 - Milyen különböző gondolataid vannak erről?
 - Mit szólnál ahhoz, hogy ha legközelebb...?
 - Úgy érzed, hogy ez működött?
 - Milyen ötleteid vannak még?
 - Észrevettem, hogy ...
 - **nem-irányító**:
 - Miért ezt választottad?
 - Mik voltak az elképzeléseid?
 - Mire gondoltál?
 - Mondd el!
 - Mondj még róla valamit!
 - Hogyan láttad (pl. a csoport figyelemösszpontosítását)?
 - Hogyan illesztetted be az eddigiekbe?
 - Hogyan lépnél tovább?

MEGBESZÉLÉS EREDMÉNYEINEK RÖGZÍTÉSE ⇒ TUDATOSÍTÁS

[illegible]

További hasznos anyagok:

- Elekes K. (1997): Én-kérdések tanároknak (önértékelés)
- Major Éva és Szabó Éva: *Értékelőlapok a tanítási gyakorlathoz*
http://metodika.btk.elte.hu/file/BTK1_Major_Szabo.pdf
- A pedagógussá válás és a szakmai fejlődés sztenderdjei
http://epednet.ektf.hu/eredmenyek/a_pedagogussa_valas_es_a_szakmai_fejlodes_sztenderdjei.pdf

Felhasznált segédanyagok:

Fischer Andrea, Nyikos Márta és Petriné Feyér Judit tanárnők óráin készült jegyzetek és a kapott kiegészítő anyagok.

A képek az internetről származnak.

Egyéb óraelemzési szempontok:

1. Célok, feladatok és megvalósulásuk

- Mi volt az óra szerepe a témát feldolgozó oktatási folyamatban? Mit kívánt megoldani/megvalósítani a tanító?
- Milyen mértékben felelt meg a tanítás-tanulás eredménye az óra rendeltetésének? Hogyan lehetett erről tájékozódni?
- Az óra megfigyelése, illetőleg a tanító saját közlése alapján megítélhető volt-e a felkészülés (a tervezés, az óravázlat-készítés) gondossága és célszerűsége?

2. A tanítási óra tartalma, szerkezete, időarányai

- A tanítás anyagának szintje és mennyisége megfelelt-e a tanulók felkészültségének?
- Hogyan kapcsolódott a korábban szerzett ismeretekhez?
- Elegendő mennyiségű és megfelelő minőségű volt-e az új ismeretek feldolgozásához felhasznált tényanyag és tapasztalat?
- Megfelelő volt-e a jártasságok és készségek fejlesztését szolgáló tevékenységek tartalma, sorrendje?
- Milyen képességeket, magatartási szokásokat fejlesztett az óra?
- Milyen szerkezeti egységekből épült fel a tanítás-tanulás folyamata az órán?
- Jutott-e kellő idő az egyes szerkezeti egységek tartalmas és eredményes megvalósítására?
- A törzsanyagon kívül feldolgozott kiegészítő anyag segítette-e a tanulók differenciált fejlesztését?

3. A tanulás közvetlen irányítása a tanító és a tanulók személyes (interperszonális) kapcsolatában

- Mi volt a közvetlen irányítás egyes változatainak pedagógiai szerepe (a tanári közlésnek: elbeszélésnek, magyarázatnak, előadásnak; illetőleg: a megbeszélésnek beszélgetésnek)?
- Milyen szerepe volt a tanulók egymás közötti interakcióinak az órán?
- Hogyan valósult meg az órán a tanító és a tanulók közötti kommunikáció; a kezdeményezés (indítás, felhívás) - reagálás (válasz) - reflexió (elfogadás, megerősítés, felhasználás, korrekció, elutasítás) láncolata?
- Milyen arányban oszlott meg a tanító és a tanulók kezdeményezése?
- Milyen mértékben voltak szakszerűek célszerűek, érthetők és ösztönzők a tanító kérdései?
- Hogyan használta fel a tanulók kezdeményezését? (Jutalmazta vagy büntette, felhasználta vagy figyelmen kívül hagyta.)
- Hogyan ítélte meg a tanulók tévedéseit?
- Hogyan reagáltak a tanulók a tanító kezdeményezéseire? (Figyelemmel, érdeklődéssel, aktivitással, - unalommal, közönnyel, a közös munkából való kikapcsolódással?)
- Törekedett-e a tanító arra, hogy feltárja a tanítás anyagának tantárgyközi kapcsolatait, illetőleg felhasználja a tanulók korábbi ismereteit vagy iskolán kívül szerzett tapasztalatait?

4. A tanulás közvetett irányítása eszközök alkalmazásával

- Használt-e a tanító valamilyen oktatástechnikai eszközt az órán?
- Az eszközhasználat összhangban volt-e az óra cél- és feladatrendszerével?
- Milyen didaktikai funkcióval használta az eszközt (ismeretszerzésre, rögzítésre, ellenőrzésre, gyakorlásra)?
- Alkalmas volt-e a választott eszközök minősége és mennyisége a tanulók csoportos vagy egyéni munkájára?
- Hogyan készítette elő, hogyan szervezte meg a tanító a tanulók csoportos vagy egyéni munkáját? Meggyőződött-e arról, hogy a tanulók megértették-e a feladatot?
- Biztosított-e megfelelő időt a feladatok megoldására?
- Hogyan vett részt a tanító a tanulók csoportos, illetőleg egyéni munkájában? (Munka közben irányított, segített? Válaszolt a tanulók kérdéseire?)
- Hogyan győződött meg a tanító a csoportos vagy egyéni munka eredményeiről? (Hogyan ellenőrizte, hogyan értékelte a munkát?)

5. A tanítási óra „légköre”; hatása

- Milyen hangulatban zajlottak az óra eseményei? (A hangulat néhány jellemzője: élénk, vidám - közönyös, fáradt, fásult - nyomott, szorongó - nyugtalan, zaklatott - féktelen, anarchikus)

- Melyek voltak az óra légkörének domináns hatótényezői? (Az óra anyaga - a taneszközök – a munkaformák - a tanító személyisége - az osztály közösségének szokásai, hagyományai – a jelenlévő vendégek - alkalmilag ható külső tényezők?)
- Hogyan függött össze az óra légköre a tanító személyiségének illetőleg szerepfelfogásának jellemzőivel?
- A tanító pedagógiai képességeinek megnyilvánuló vonásai (kommunikatív konstruktív és szervező képesség, pedagógiai tapintat és fantázia, intelligencia, kreativitás).
- A tanító vezetési stílusa (direkt - indirekt; demokratikus, autokratikus vagy Laissez faire)
- Adott-e indítást a tanítási óra a megszerzett ismeretek bővítésére, kiegészítésére, továbbépítésére, vagyis: az önálló tájékozódásra?
- Hogyan alakult az órán az aktív és a passzív tanulók aránya?
- A tanulók kapcsolatára az együttműködés, a versengés, az egymás iránti közöny vagy az agresszív attitűd volt-e jellemző?
- Mit jelenthetett a tanítási óra egésze a tanulók számára: maradandó, ösztönző élményt - hatástalan, formális jelenlétet - a tananyagtól, az iskolától elidegenítő tapasztalatokat?
- Mit tanulhattak meg ezen az órán a tanulók a tananyagon kívül?

6. A differenciálás

- Volt-e differenciálás az óra tervezésében? Az egész óra differenciált volt vagy csak egyes részei?
- Mi volt a differenciálás célja, és mi mindenre terjedt ki?
- Milyen szervezési előkészítést igényelt, és hogyan valósult meg a differenciálás?
- Kapcsolódott-e hozzá differenciálás-értékelés?
- Milyen segédeszközöket használt a tanító a differenciáláshoz, s azok milyen hatásfokúak voltak?

7. Az alternatív programok

- A tárgyi környezet mennyiben felelt meg a program céljának, filozófiájának?
- A tankönyvcsaládok, oktatási segédeszközök milyen mértékben állnak rendelkezésre, s megfelelően használja-e azokat a tanító az eredményes munkához?
- A munkaformák miben térnek el a hagyományos munkaformáktól, és milyen az eredményességük?
- Milyen a tanítói visszajelzés, hogyan történik a tanulók értékelése?
- Hogyan zajlik a közösségi élet, milyen gyermek-gyermek, pedagógus-gyermek interakciók figyelhetők meg az órán?
- Megfigyelhető-e az osztály-iskola, iskola-szülő kapcsolat hatása az órán, s ha igen, az miben jelentkezik?

8. Értékfogalmak

- Hogyan érvényesül az emberi méltóság tisztelete az osztályban a tanítási órákon és azokon kívül (igényesség a feladatok megoldásában, önkontroll, kezdeményezés, önállóság, segítség, lelkiismeretesség, becsületesség, igazmondás)?
- Hogyan ítéli meg a tanító a tanuló tévedését, hibáját, vétségét?
- Hogyan dolgozzák fel az osztályban (a tanórán) a mesék, történetek, elbeszélések erkölcsi tanulságait? Az erkölcsi elemzések során a sokoldalú értékelésre, a problémák árnyalt elemzésére gondot fordított-e a tanító?
- Kitért-e az értékfogalmak értelmezésére?
- Hogyan viszonyult a más vélemények, értékelések kezeléséhez?
- Hogyan reagáltak a tanulók egymás értékelő véleményére?
- Törekedett-e az iskolán kívül információhordozók (múzeum, színház, zene, képtár, TV, video, CD-romok) felhasználására?
- Milyen mértékben jelennek meg a helyi értékek, sajátosságok a napi munkában és a tanórákon?

9. Szempontok a didaktikai feladatok dominanciája alapján

a) Új ismeretek feldolgozása

- Milyen tényanyag szerepelt az órán? Ez milyen formában került a tanulók elé?
- Milyen szempontokat adott a tanító a tényanyag elemzéséhez?
- Hogyan jutottak el az általánosításhoz? Milyen szabályokat és feltételeket állapítottak meg? Történt-e és hogyan fogalomalkotás?
- Hogyan történt az ismeretek rögzítése?
- Volt-e gyakorlati alkalmazás, s ennek milyen módjait figyelte meg?

b) Az ismeretek gyakorlati alkalmazása

- Helyesen választotta-e meg a tanító a gyakorlandó anyagot?
- Az alkalmazáshoz szükséges ismereteket idézték-e fel az órán?
- Sikerült-e összekapcsolni az elméletet a gyakorlattal?
- Az alkalmazott módszerekkel elérte-e a jártasságot, illetve a készség szükséges fokát?
- Érvényesítette-e a gyakorlás fontos szempontjait: a tudatosságot, a fokozatosságot, a változatosságot?
- Gondolt-e arra, hogy a gyakorlás anyaga nevelő hatású is legyen?

c) Ismétlés, rendszerezés

- Helyesen határozta-e meg a tanító az ismétlendő ismeretek körét?
- Helyesen választotta-e meg a tanulói tevékenységeket az ismétléshez?

- Sikerült-e kiemelni az anyag lényeges jegyeit?
- Beilleszkedett-e a régebben tanult ismeretek rendszerébe?
- Felszínre kerültek-e, tisztázódtak-e a hiányos ismeretek?
- Volt-e szükség kiegészítő anyagra?
- Adott-e előzetes szempontokat a tanító a témakörök ismételteséhez?
- Sikerült-e az órán új szempontok alapján rendszerezni az ismeretanyagot?
- Mennyire támaszkodott a tanító a tanulók elképzeléseire, tapasztalataira?
- Sikerült-e felismertetni az anyag részei között a belső összefüggéseket?
- Mit tett annak érdekében, hogy továbbfejlessze a tanulók ismereteit az ismétlés során?

Idegen nyelv

- Egyértelműen megfelel-e a tanítási óra az adott nyelv oktatási kritériumainak?
- Betartotta-e a hallgató a nyelvtanításnál fontos sorrendet: a hallás-, a beszéd-, az olvasás-, az íráskészség fejlesztését?
- Megfelelő nyelvtanulási médiumokat alkalmazott-e a hallgató?
- Elegendő idő volt-e az új anyag (szókincs, nyelvi struktúrák) automatizálására?
- A nyelvi gyakorlást változatos feladatokkal és módszerekkel végezte-e, és adott-e elegendő időt az egyéni gyakorlásra?
- Az új anyag közlésénél és a gyakorlás során gondosan javította-e a tanulók nyelvi megnyilatkozásait?
- Sikerült-e „igazi” élethelyzetekben (kommunikatív szituációkban) használtatni az új lexikai egységeket és nyelvi struktúrákat?
- Az osztály/csoport nyelvi szintjének megfelelően fogalmazta-e meg az utasításokat?
- Nyelvileg milyen modellt képviselt a tanár a gyerekek számára?
- Támaszkodott-e a tanár a gyermekirodalom nyújtotta lehetőségekre a kontextusban való nyelvtanítás során?
- Felhasználta-e a tanár a más tantárgyak által nyújtott lehetőségeket (tartalomközpontú nyelvtanítás)?
- Mennyiben aknázták ki a tanár a célország által kínált kulturális lehetőségeket az órán?

D. Osztályfőnöki óra

1. Az óra tartalma és pedagógiai hatása

- Előre tervezett-e a választott téma vagy valamilyen aktuális problémához kapcsolódik?
- Az óra témája milyen kapcsolatban van az iskola pedagógiai programjával és helyi tantervével? Lehet-e belőle következtetni az iskola nevelési filozófiájára?

- Hogyan illeszkedik a téma az osztályfőnöki munkába: fejlesztési stratégia része-e vagy valami aktualitáshoz (ünnep, megemlékezés) kapcsolódik?
- Hogyan illeszkedik a téma az osztálytanító munkájába, milyen lehetőségei vannak a más tantárgyakban tanultak integrálására?
- A választott téma segíti-e a gyermekek élettapasztalatainak feldolgozását, a társadalmi szocializáció folyamatát?
- Hozzájárul-e az óra témája az iskolai szocializációhoz, az önismeret fejlesztéséhez, az iskolai és osztályközösséghez való pozitív viszony alakításához?
- Az erkölcsi nevelés, az értékrendszer megalapozásának milyen lehetőségeit kínálta az óra?
- Mennyire voltak szükségesek, pontosak és hitelesek a tanító által közölt és közvetített fogalmak, értékorientáló megnyilvánulások?
- Az óra tartalma és a feldolgozás logikája megfelelt-e a gyermekek életkori jellemzőinek és pszichológiai szükségleteinek?

2. Az óravezetés módszertani sajátosságai

- Az óra menetében milyen a közvetlen és közvetett, a spontán és előidézett hatások aránya?
- Milyen spontán történések előzték meg az órát? (iskolai konfliktus, társadalmi tapasztalat, események, stb.)
- Megelőzte-e az órát valamilyen célzottan alkalmazott tevékenység? (megfigyelés, rajz, fogalmazás, gyűjtőmunka, szülők kikérdezése stb.)
- Milyen módszereket és munkaformákat alkalmazott a tanító?
- Használta-e a tapasztalatszerzés, a problémamegoldás, a személyiség- és közösségfejlesztés saját élményen alapuló tanulási módszereket? (drámapedagógia, konfliktus megelőző és megoldó technikák, személyiségfejlesztő játékok, stb.)
- Felhasználta-e a más tantárgyakban tanultakat, hogyan élt a koncentráció és az integráció lehetőségeivel?
- Milyen forrásból származtak és milyen színvonalúak voltak az órán felhasznált irodalmi, zenei, képzőművészeti szemelvények?
- Alkalmas-e az óravezetés látott módja a kommunikációs kultúra fejlesztéséhez?
- Fejlesztette-e az óra a tanulók anyanyelvi kulturáltságát, verbális, metakommunikációs és nonverbális kifejezőképességét?
- A pedagógus elhelyezkedése, a tanulók ültetése, az osztály elrendezése alkalmas volt-e az egymás közötti egyenrangú kommunikációra, az interaktív módszerek alkalmazására?

3. Az óra légköre

- Milyen volta a tanulók érdeklődése, érdekeltsége, aktivitása?
- Szóhoz jutott-e mindenki?
- Voltak-e tanulóknak spontán, eredeti megnyilvánulásai? Hogyan kezelte ezeket a tanító?

-
- Lehetett-e vitatkozni, különböző nézeteket kifejteni és egyeztetni, és milyen volt az ilyen megnyilvánulások kulturáltsága? Figyeltek-e egymásra a tanulók?
 - Volt-e elegendő idő a problémák meghallgatására, megvitatására?
 - Milyen eszközökkel sikerült a tanítónak mederben tartani az órát?
 - Idézett-e elő változásokat az osztály vagy egyes gyerekek életében ez az óra? Ösztönözte-e a gyermekeket valamilyen elhatározásra, újabb tájékozódásra?
 - Milyennek ítéli a tanító a tanulók nyelvi kulturáltságát? Felfedezett-e sajátos nyelvi kódokat, metakommunikációs vagy nonverbális kifejezésmódokat?
 - Ki volt a „főszereplő” az órán?
 - A látott óra mennyire volt a gyermekek életének fóruma?